

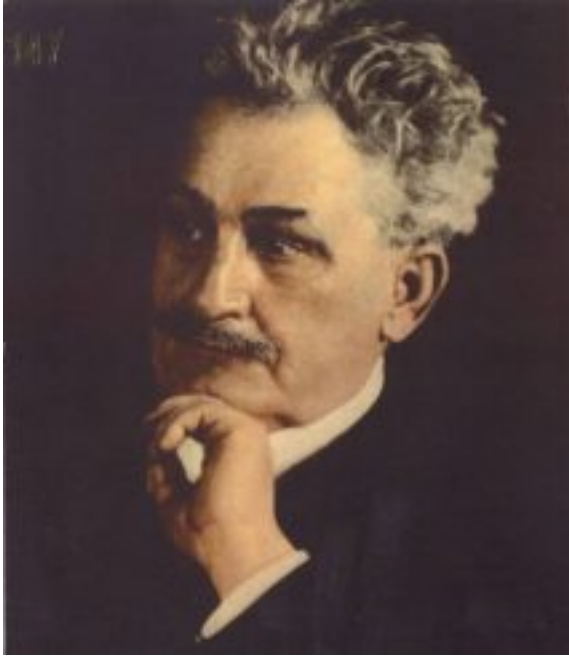
De nieuwe soundtrack voor 'The Curious Case of Benjamin Button'?

SEPTEMBER 25, 2015 / HANNE WAERZEGGERS

Op 21 september 2015 startte KU Leuven het prille academiejaar met een verkwikkend openingsconcert georganiseerd door Festival 20/21. Tijdens de inleiding beloofde dirigent Reinbert de Leeuw ons een intense avond terwijl hij – doordrongen van een oeverloze passie – zijn visie op componist Leoš Janáček (1854-1928) afvuurde. Rondom mij zaten duidelijk kenners van het genre en Janáček's vinnige stijl. Voor geïnteresseerde enthousiastelingen en muziekfanaten bekijk zeker het programma van Novecento (21/09 – 28/10) en Transit (23/10 – 25/10).

Om het geheel te laten doordringen, moet je eerst alle afzonderlijke elementen laten doorsijpelen. De zaal wemelde van een elitair-uitziend gezelschap dat met zijn kostuums, sjaltjes en geklede schoenen over de uitgestrekte rode loper arriveerde – inclusief stewardessen die de laatkomers naar hun plaats begeleidden. Ik besloot dat ik mijn jeans en All Stars beter een andere avond had aangetrokken. De gemiddelde leeftijd van de luisteraar lag ruwweg tussen de veertig en de zestig, hoogstwaarschijnlijk omdat de muziek een portie maturiteit, voorkennis en ontvankelijkheid vraagt. Voor leken verandert het genre al snel in een beangstigend kluwen waarbij tegendraadse klanken je gehoorschelpen teisteren. Volgens Maarten Beirens en Pieter Bergé – de artistieke directeurs van Festival 20/21 – is deze zogenaamde ontoegankelijkheid slechts een illusie. Voor je een ervaring kan toelaten, moet je ervoor durven openstaan en jezelf laten meevoeren. Ook ik heb gemerkt dat één ieder die het genre wilt beluisteren eerst zelf de hardnekkige knop der weerstand en vooroordelen moet omdraaien. Alvorens ik de complexiteit, denkwijze en emotionele diepgang van de componist kon vatten en appreciëren, heb ik de muziek moeten her-beluisteren om aan de patronen te wennen. Toen ook Reinbert de Leeuw toegaf dat zijn getrainde oor uitvoering na uitvoering nieuwe zaken bijleert, vond ik dat ik mezelf absoluut niks kon kwalijk nemen.

Op zijn veertigste was hij zestig en op zijn zeventigste bezat hij het lustige van een jongeman. In feite is moderne klassieke muziek met zijn opstandige, onuitnodigende klanken best rebels. Frappant is dat de ietwat ruige Reinbert de Leeuw deze rebellie incorporeert: het jeugdig charisma dat hem omringt, geeft de rimpels die hij de afgelopen zevenenzeventig jaar heeft verzameld extra charme. Ook Janáček's latere composities bezitten een erg eigenzinnige, jeugdige kern. Deze levenslust mag nochtans niet gezien worden als 'een pathetisch doen alsof' of 'een kindsheid'. Zijn frisse sterkte was een heel puur gegeven dat hoogstwaarschijnlijk gerelateerd was aan zijn prikkelend privéleven. Vanaf Janáček's vijftiger jaren nam zijn creatieve flow en vernieuwingsdrang toe vanwege de publieke herkenning van zijn werk. Hiernaast wakkerde de innige brieven correspondentie met Kamila, een veertig jaar jongere deerne, zijn inspiratie aan. Deze mooie tijden kwamen pas na een aantal zware beproevingen: zowel zijn zoon als dochter stierven op jonge leeftijd (respectievelijk 2 en 21 jaar), waarna het huwelijk met zijn vrouw op de klippen liep. Zij ondernam zelfs een poging tot zelfmoord, waarna ze nog vijventwintig jaar bij een ontrouwe Janáček woonde.

Olga Janáčková

Kamila Stösslová

Een therapeutische rhapsody die fundamentele ijkpunten uit het leven reconstrueert. Centraal in het programma was er ruimte voor een cantate uit 1903 die Janáček opdroeg aan zijn jonggestorven dochter. De pakkende beschrijving van Olga op haar sterfbed in combinatie met een onbeschrijflijke muzikale diepgang, opende een kier naar het vatten van zijn werk:

'haar marmewitte slapen [...] een waterval van haarlokken omlijst haar koude

voorhoofd. Zie de frisse bloesems vervlochten in haar haren, ze lijkt alleen maar te sluimeren.'

De tegendraadse beweging van lichaam en geest – die zowel Janáček's levensloop als zijn composities tekent – herinnerde mij meteen aan de film 'The Curious Case of Benjamin Button', waarin Brad Pitt's fysieke verschijning niet strookt met zijn mentale ontwikkeling. Probeer nu eens de trailer van de film te bekijken met Říkadla of In the Mists als soundtrack. Naar mijn mening passen Janáček's melancholische en toch jeugdige klanken perfect bij het concept!

Een overweldigende stortvloed aan spontaniteit.

Uiteindelijk heb ik me dus gewaagd aan een onderdompeling in de ongekende wereld van de ontvlambare Leoš Janáček. Het concert begon en eindigde met Říkadla: een stroom Moravische kinderriempjes die de jeugd van zijn kinderen schetste. De tekstinhoud was absurd en amusant tegelijk, maar bevatte ook een licht sadistisch kantje. Bepaalde vormen van agressie waaronder dierenmishandeling bleken een geliefd onderwerp in de Oost-Europese volksmuziek. Gelukkig verzachtte activiteiten als peren rapen en gerst toveren de zwartgallige insteek. Mijn favoriet rijmpje zou je antifeministisch kunnen benaderen: 'Mijn piepklein vrouwtje, ik stop haar in de haverhout; het deksel gaat er bovenop, dat zal een lekker soepje worden.'

Qua muziek is de compositie gebaseerd op Janáček's theorie van de spreekmelodie, die hij obsessief neerpende. Hij geloofde dat de manier waarop iemand spreekt en dus een melodische en ritmische zin formuleert informatie geeft over diens karakter, toestand, locatie en het tijdstip. Als ik de compositie met zijn dissonante tonen, grote intervallen en wisselend ritme zou moeten beschrijven als persoon zou ik het volgende zeggen: iemand die meteen met de deur in huis valt en zonder vragen,

lange introductie of aarzeling begint te praten. Dit weliswaar zonder bruusk of onhandig over te komen, maar altijd correct en gevat. Het is een wat gek persoon – zowel prettig gestoord als neigend naar het psychotische – en vooral getraind in het aaneenrijgen van woorden.

Alvast een aanbeveling voor de CD die binnenkort wordt uitgebracht. Eén ding is zeker: de getalenteerde zangers en muzikanten van het Collegium Vocale Gent en Het Collectief zetten een schitterende prestatie neer. Hun beweeglijkheid, articulatie en plezier floreerde onder leiding van de bescheiden Reinbert de Leeuw. Naast de strakke, heldere uitvoering van de muziek heerste er ook een aangename, open sfeer op het podium. Het bisnummer wakkerde zelfs een licht hedonisme aan bij het publiek. Complete anarchie brak echter niet uit: noch een subtiel danspasje, noch een staande ovatie vond plaats. En ja hoor, Janáček heeft zich inmiddels al tussen mijn slapen genesteld. Zijn klanken bleken zoals beloofd aangrijpend en beklijvend tot het verpletterende toe. Al een paar dagen speelt hij op replay af in mijn hoofd: haunting.

Wat?	Openingsconcert academiejaar KUL – Festival 20/21
Wanneer?	21 september 2015
Waar?	Aula Pieter de Somer